

Žmogaus samprata krikščioniškoje antropologijoje

Modulio “ Krikščioniškoji šeima” I dalis

©Prof. dr. B. Obelenienė

Lytiškumo samprata – neatsiejama nuo požiūrio į žmogų

Kas yra žmogus?

©Prof. dr. B. Obelenienė

Kas yra žmogus?

Žmogiškoji prigimtis:

dvasinė siela+kūnas

Nedaloma
dvasinės sielos ir kūno vienovė

Žmogaus prigimties vienovė

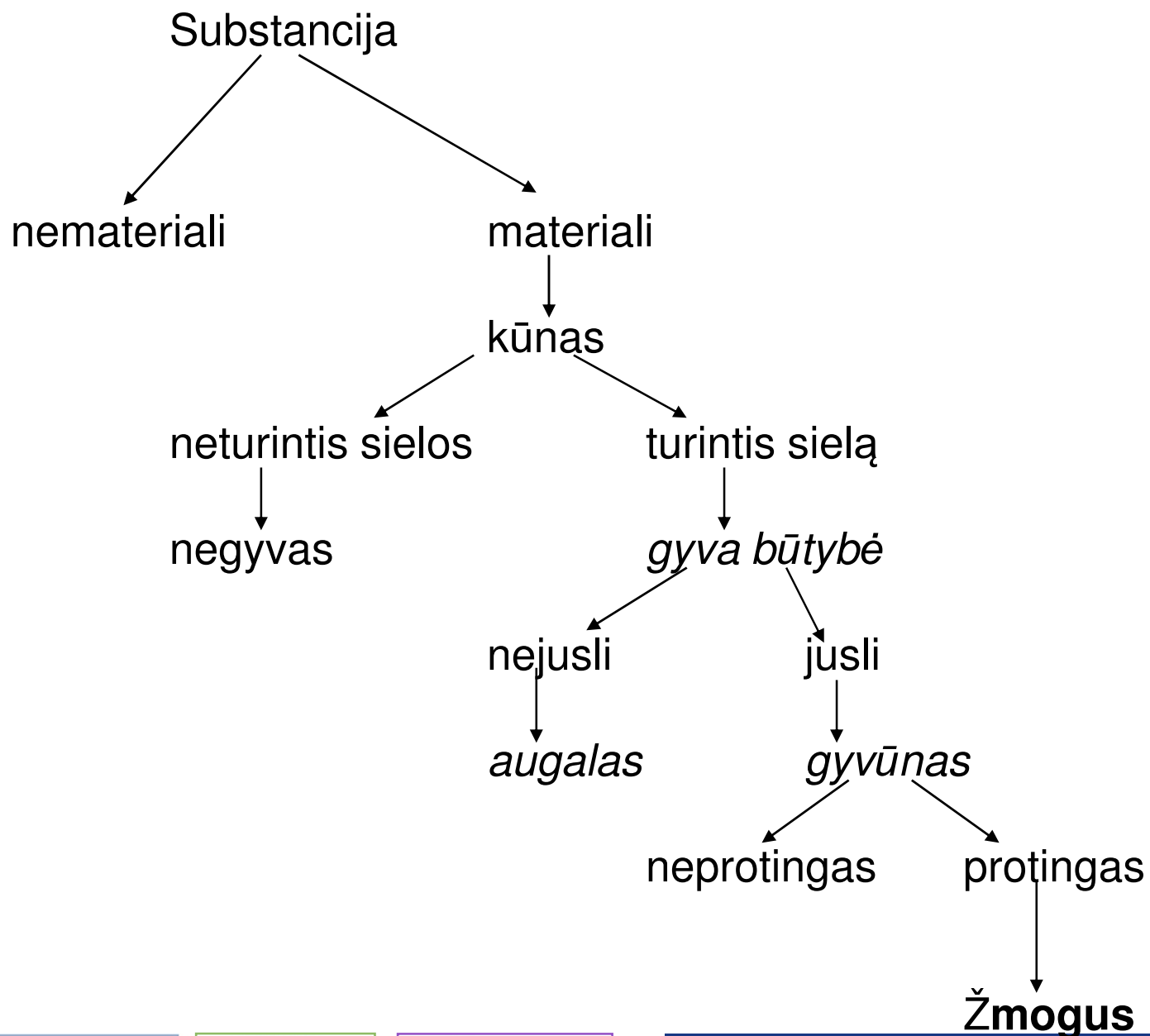
- Žmoguje „sielos ir kūno vienybė yra tokia glaudi, kad sielą galima laikyti kūno „forma“ (KBK, 365)
- Žmoguje medžiaginis (kūnas) ir dvasinis (siela) pradai „nėra dvi sujungtos prigimtys, bet, būdamos suvienytos sudaro vieną prigimtį (KBK, 365)
-

Dvasinės sielos samprata

©Prof. dr. B. Obelenienė

Porfyrijaus medis (arbor porphyriana)

©Prof. dr. B. Obelenienė

Siela- gyvybės principas

- embrionas yra atskira biologinė sistema;
- genetiškai skiriasi nuo savo tėvų;
- turi visą genetinę informaciją būtiną išsivystymui iki suaugusio žmogaus;
- vadovauja savo augimui ir vystymuisi;
- aktyviai ir tikslingai (ne chaotiškai) vystosi (bet nėra vystomas) galutinio subrendimo link.

Trys sielos galios

- Aristotelis

- Platonas

– Augalinė

– Gyvulinė

– Mąstančioji

– Maitinančioji

– Geidžiančioji

– Dieviškoji

Augalinė (maitinančioji) sielos galia

- rūpintis gyvybinėmis funkcijomis
 - organizmo augimu
 - jo vystymusi
 - dauginimusi

Gyvulinė (geidžiančioji) sielos galia

- juslinis pažinimas (gebėjimas atpažinti).
Instinktai
- Jausti
- trokšti, geisti ir norėti.
- judėti

*Juslinei sielos galiai būdinga siekti laimės
ji yra egoistiška
kupina puikybės*

Mąstančioji (dieviškoji) sielos galia

- mąstyti
- pažinti

} Žmogus vienintelis visoje Kūrinijoje
protingas ir laisvas

*Mąstančioji dvasinės sielos galia
jaučiasi save realizavusi
išgyvendama būseną, kurią mes įpratę
vadinti „laisve“.*

Krikščioniška dvasinės sielos samprata

- paveldėta iš ankstesnių kultūrų.
- Žydų kultūroje vyrauja trys pagrindiniai elementai:
 - *basar* (kūnas),
 - *nefeš* (siela)
 - *ruach* (dvasia).

- Maitinančioji ir jutiminės funkcijos yra materialios prigimties – priklauso nuo kūno.
- Protavimas ir valios laisvė esti dvasinės prigimties, nes nepriklauso nuo kūno
- Mąstymo galia ryškiai išsiskiria iš kitų gyvybės apraiškų.
- „mąstymas yra savybinė sielos būseną“ (Aristotelis, 1990, 325).

Krikščioniška dvasinės sielos samprata

Kalbant apie žmogų tinkamiausia vartoti ne sielos, bet dvasinės sielos sąvoką, nes:

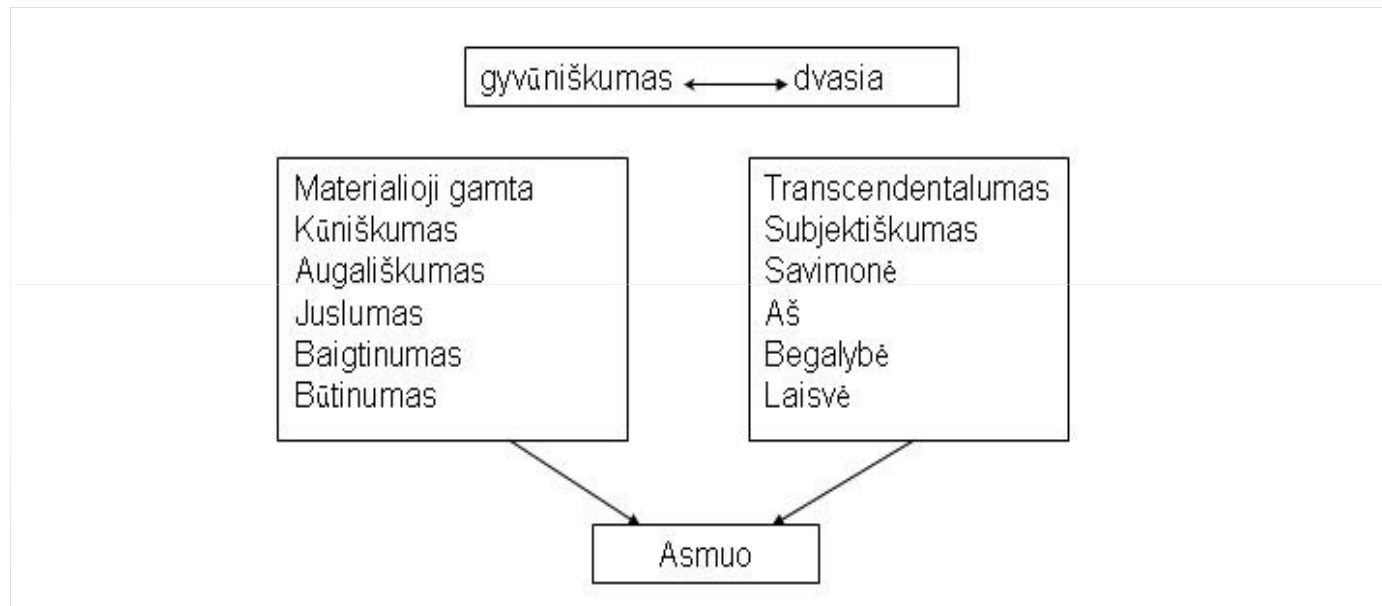
Visi gyvi organizmai yra sudaryti iš :

- materialaus kūno (*basar*), kurio forma yra siela (*nefeš*), gaivinanti kūną. Sielą (*nefeš*) sukuria Dievas* .
- žmogaus siela (*nefeš*) yra susijusi su dvasia (*ruach*), kuri tik žmogui tiesiogiai suteikiama paties Dievo.
- Iš dvasinės žmogaus būties kyla žmogų iš visos žemėje esančios gyvos kūrinijos išskirianti racionali ir laisva veikla (Lobato, 2001, 58–67).

**Tai patvirtina ir faktas, jog net šiandienos mokslas negali sukurti nė pačios primityviausios vienaląstės gyvybės.*

Kūniškias asmuo

Anzenbacher, 1992, 210

Klausimai

- Kodėl kalbant apie žmogų tinkamiausia vartoti ne sielos, bet dvasinės sielos sąvoką?
- Kokios yra žmogaus dvasinės sielos galios?
- Už kokias veiklas atsakinga kiekviena iš jų?
- Ką reiškia būti protingu ir laisvu?

Žmogaus kūnas

©Prof. dr. B. Obelenienė

- iš medžiagos sudarytas, dvasinės sielos veikiamas, kūnas tampa žmogišku ir gyvu kūnu.
- Įdvasintas kūnas arba įkūnyta dvasia

Žmogaus kūnas - neregimo slėpinio regimas ženklas -

- Kūnas padeda atskleisti gyvenimo ir žmogaus pašaukimo prasmę, kuri yra pirmiausia antropologinio pobūdžio, nes per kūną atskleidžiamas žmogus:
- „*kūnas atskleidžia žmogų, išreiškia asmenį, ir dėl to yra pirmoji Dievo žinia žmogui, beveik savotiškas pirmapradis sakramentas, suprantamas kaip ženklas, veiksmingai perteikiantis regimajame pasaulyje neregimąjį slėpinį, paslėptą Dievo amžinybėje*” (Katalikiškojo auklėjimo kongregacija, 22.)

Žmogus – kūniškas asmuo

- Žmogus nėra sutapatinamas tik su kūnu – tai būtų būdinga grynai materialistinei sampratai, nei sutapatinamas su dvasine siela, o tai būdinga daugeliui Rytų religijų.
- Žmogus yra *kūniškas asmuo*. Dar daugiau, „dėl esminės vienybės su dvasine siela kūno nevalia laikyti vien audinių, organų ir funkcijų deriniu, jis negali būti vertinamas taip pat kaip gyvulio kūnas, nes žmogaus kūnas yra sudedamoji asmens, kuris per jį reiškiasi ir veikia, dalis“ (*Donum vitae, 3*)

Asmens gėris ir gėris asmeniui

- Žmogaus kūnas yra neatsiejama integrali žmogaus asmens dalis ir yra *asmens gėris*, o ne tik *gėris asmeniui*.
- Žmogaus orumas atsiskleidžia kūne tik todėl, kad kūniškumas yra priklausomas nuo aukštesnio pagrindo, kurio atžvilgiu kūnas yra kaip galimybė.
- Kūnas yra ne savarankiška būtis žmogui, bet dvasinės sielos prasmuo.

Asmens gėris ir gėris asmeniui

- Žmogaus kūnas ir dvasinė siela turi vienas kitam grįžtamosios įtakos.
- Būdamas dvasios, Dieviškojo įkvėpimo buveinė, kūnas prilygsta šventovei. Todėl „kiekvienas kūno išniekinimas, ypač paleistuvystė, yra Dievo išniekinimas“
 - *Maceina A. Raštai, T 1 , Vilnius: Mintis, 1991. P. 64.*

Klausimai

- Koks pagrindinis gyvulio ir žmogaus kūno skirtumas?
- Kokią įtaką daro asmeniui manipuliacija su kūnu?
- Kodėl neabejojame asmens įtaka kūnui, o kalbant apie fizinį ar poveikį kūnui suabejojame jo poveikiu asmeniui?
- Kaip pasakyti teisingai apie savo santykį su kūnu:
 - Aš turiu kūną
 - Aš esu kūnas
 - Aš

Lytis ir lytiškumas

©Prof. dr. B. Obelenienė

Lytis ir lytiškumas

- Žmonės, būdami kūniški asmenys, skiriasi vieni nuo kitų savo lytiškumu. Vyras ir moteris nėra skirtingų rūšių atstovai, bet yra lygiaverčiai asmenys.
- būti vyru ar moterimi nėra tik kažkas biologiško, nes žmogaus kūnas nėra tik žmogaus instrumentas, bet yra sudėtinė asmens dalis
 - *May E. W. Sex, Marriage and Chastity: Reflections of a Catholic Layman, Spouse and Parent. Chicago: Franciscan Herald Press. 1981. P. 9.*

Lytiškumas nėra funkcija

- Lytis neprilygsta jokiai žmogaus kūno funkcijai ir negali būti traktuojama kaip biologinis ar socialinis konstruktas.

Lytis ir lytiškumas

- Lyties samprata nuosekliai išplaukia iš visuminio požiūrio į žmogų, kaip nedalomą kūno ir dvasinės sielos vienovę.
- Lyties principas siekia iki pačių žmogaus būties gelmių, persmelkia visas žmogaus buvimo plotmes tiek kūniškąją, tiek psichinę, tiek dvasinę.

Lytis ir lytiškumas

- Mūsų lytiškumas yra svarbus tam kuo mes esame ir paveikia mūsų mintis, jausmus ir mūsų veiksmus.
 - *Coleman D. G.* Human sexuality: An All- Embracing Gift. New York: Alba House. 1992. P. xv.

Lytiškumas

- *Lytiškumas* – „asmenybės sandas, vienas iš jos būties, raiškos, bendravimo su kitais, žmogiškosios meilės jautimo, išreiškimo bei išgyvenimo būdų“

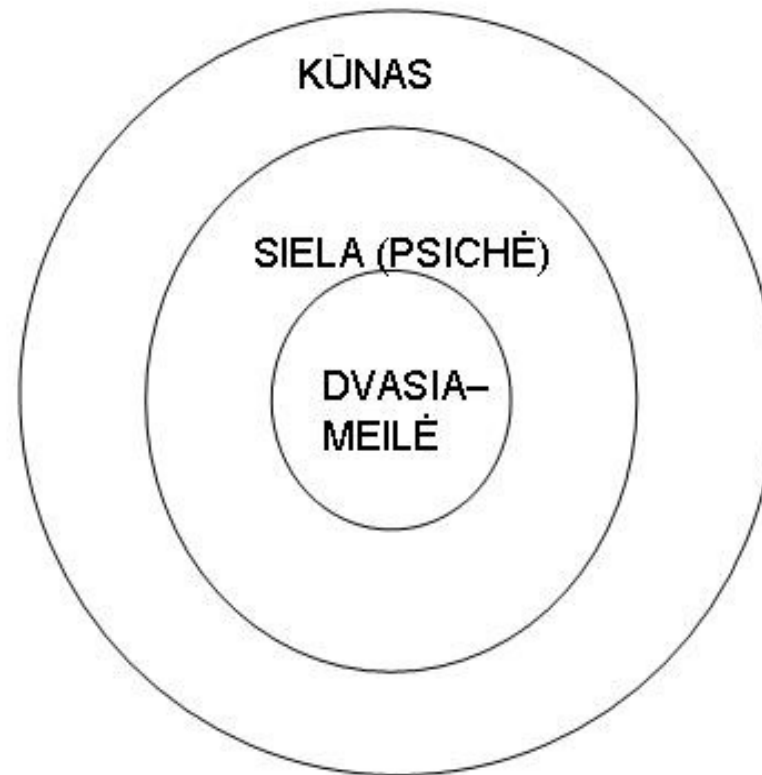

Lytiškumas

- Lytiškumas neatskiriama asmenybės saviraiškos dalis .
- Lytiškumas – buvimo būdas pasaulyje, požiūris į jį vyriško ir moteriško asmens pavidalu.
- Kiekvienu gyvenimo momentu ir kiekvienu gyvenimo aspektu vyrai ir moterys išgyvena save, kitus net visą pasaulį skirtingai, vyrišku arba moterišku būdu

– (Paškus A. *Žmogaus meilės. V.: Katalikų pasaulis, 1995.*)

Lytiškumas ar seksualumas

©Prof. dr. B. Obelenienė

Seksualumas

- seksualus – lytiškai jautrus.
 - Dabartinis lietuvių kalbos žodynas (2000, p. 684)
- – „seksualumas – organizmo gebėjimas reaguoti į išorinius ir vidinius lytinius dirgiklius, gebėjimas lytiškai susijaudinti.

Medicinos enciklopedija (1994, p. 211)

- Lytiškumas – asmens raiška vyrišku ar moterišku būdu
- Seksualumas – lytinio potraukio raiška

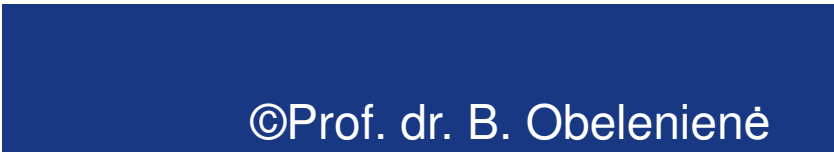

Lytiškumo raiška

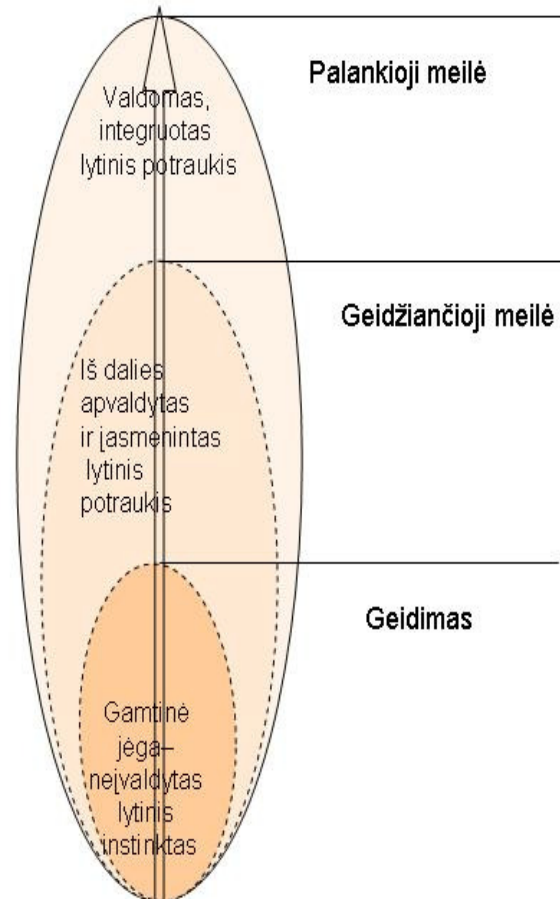
(pagal A. Paškų)

”

- Fizinis lytiškumas: fizinė meilė /geidimas
→ tikslas – „aš“
- Psichinis lytiškumas – jausminė/geidžiančioji meilė
→ tikslas – „aš“
- Dvasinis lytiškumas – valingoji/palankumo meilė
→ tikslas „tu“

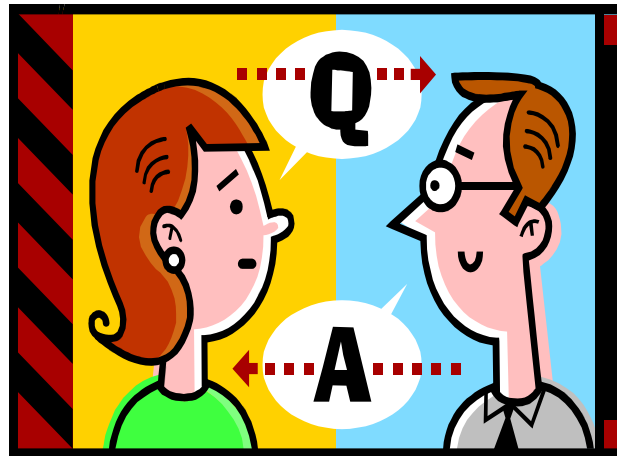
Lytiškumo raiška

Brandžios meilės žingsneliai

Dviejų skirtingų lyčių egzistavimo prasmė? –

- Kodėl žmogus egzistuoja kaip vyras ir kaip moteris

Lytiškumo prasmė

- „Žmonių lytis yra tam, kad dvasiniame susijungime papildytų poliariniais skirtingumais jose konkretizuotą tą pačią Dieviškąją žmogaus idėją“, kuriai „svarbu ne josios egzempliorių skaičius, bet tobula josios išraiška“
– A. Maceina, 2006
- Gyvūnų lyčių skirtingumas prasideda ir baigiasi biologiniu prasmingumu: gyvuliai yra dvilyčiai tik todėl, kad gausintų savo rūšį. Tačiau žmogaus lytiškumas skirtas pirmiausia bendrystei, kurios tobuliausia išraiška yra meilė. Žmogus pašauktas mylėti ir dovanoti save kūnu ir dvasia.

Lytiškumo prasmė

- Žmogus pašauktas mylėti ir dovanoti save kūnu ir dvasia. Moteriškumas ir vyriškumas yra viena kitą papildančios dovanos. Dėl to žmogaus lytiškumas yra konkretaus gebėjimo mylėti, kuriuo Dievas apdovanojo vyrą ir moterį, neatsiejama dalis. Lytiškumas yra būdas užmegzti ryšį su kitu ir jam atsiverti; dėl to jo tikrasis tikslas yra meilė, tiksliau sakant, meilė kaip dovanojimas ir priėmimas, kaip davimas ir gavimas.
- Santykis tarp vyro ir moters yra iš pagrindų meilės santykis

Popiežiškoji šeimos taryba, 11.

Integralistinė ir separatistinė lytiškumo sampratos

Lytiškumo etikos pagrindai

©Prof. dr. B. Obelenienė

- Krikščioniškoji etika tradiciškai žmogaus lytiškumą supranta *meilės ir gyvybės perdavimo* prasme
 - Curran E. Ch. *Themes in Fundamental Moral Theology*. London: Notre Dame. 1997. P. 178.
- Visada yra pabrėžiamas nenutraukiamas egzistencinis ir psichologinis ryšys tarp *gyvybę perduodančios* arba prokreacinės žmogaus lytiškumo dimensijos ir *meilę perduodančios* arba asmenis jungiančios dimensijos
 - May E. W. *Sex, Marriage and Chastity: Reflections of a Catholic Layman, Spouse and Parent*. Chicago: Franciscan Herald Press. 1981. P. 3.

©Prof. dr. B. Obelenienė